

татність, канонічна простота, і функціонування яких висвітлює циклічність фінансових процесів взагалі і в кредитній сфері відтворення (житлове будівництво), зокрема. Сенс цих побудов може бути виражений таким чином: скільки б реальність не відрізнялася від моделі щодо масштабів, складності, різноманітності і інерційності – це не виключає дії на економку канонічних факторів.

Що стосується України, то, починаючи з 2005 р., сума залишків на банківських депозитах у незмінних цінах практично не збільшувалася. Коли приплив валових депозитів дорівнює відпливу, *потік чистого депозиту* дорівнює нулю. Таким чином, це джерело кредитування вичерпалося задовго до початку світової фінансової кризи. Тепер, щоб надати новий кредит, банк має спочатку отримати борг за попереднім кредитом. Звідси і надвисокий відсоток за кредитом, і стан нестійкості банківської системи. Проте існують

і інші джерела кредитування: короткострокові кредити центрального банку, зарубіжні позики і, нарешті, власний капітал комерційних банків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вугальтер А. Л. Фундаментальная экономия. Динамика. – М.: Экономика, 2007. ISBN 978-5-282-02671-9
2. Вугальтер А. Л. О природе денежно-кредитной цикличности // Экономика Украины: глобальные вызовы и национальные перспективы. – К.: НДЭИ. – 2009. – С. 47–68. ISBN 978-966-1531-06-1
3. Ноздрина Н. Н., Шевяков А. Ю., Шнейдерман И. М. Проблемы и решения жилищной обеспеченности жителей Москвы // Экономика мегаполисов и регионов. – 2008. – № 4. – С. 14–21.
4. Отечественная стройиндустрия переживает сложное время. – СПб., 2011. webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:GMsM0C7CcBQJ:evroremontu.ru/archives/2325
5. Карсбол Д. Я бы назвал такой рост фальшивым, необоснованным, 2011. webcache.googleusercontent.com
6. Истинные причины кризиса. – М., 2011. www.infocrisis.ru/reasons.html

УДК 658.001.76

КЛАСТЕРИ ЯК МОДЕЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

О. В. Гривківська, канд. екон. наук,
Л. А. Кургузенкова

Постановка проблеми. Перехід української економіки на інноваційний тип розвитку можливий лише за умови диверсифікації економіки і суб'єктів господарювання зокрема, підвищення їхньої інноваційної активності на основі створення нових форм організації підприємництва у тому числі таких, як територіально-виробничі кластери. Світовий досвід переконливо доводить ефективність, конкурентоспроможність і закономірність появи таких мережних організаційних структур. Україна вперше застосувала концепцію бізнес-кластерів у 1998 р., яка була абсолютно новою для неї.

Метою статті є дослідження теоретичних основ розвитку кластерів як елемента сучасних національних економічних моделей, які сприяють забезпеченню сталого розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення здійснення ефективних реформ неможливе без упровадження нових концепцій розвитку:

робота в цьому напрямі потребує повного використання суспільних ресурсів, співробітництва представників влади, науки і бізнесу. У зв'язку з цим все більшу увагу наукової громадськості привертає державна політика і практика кластеризації, зміст якої полягає в прискоренні економічного розвитку і підвищенні конкурентоспроможності окремих економічних суб'єктів (підприємств, регіонів, країн, окремих територій і міст) шляхом використання переваг суспільного поділу праці і ущільнення їхньої науково-виробничої взаємодії в результаті утворення кластерних об'єднань. Кластери, які являють собою складну систему взаємозв'язків між економічними суб'єктами, дають змогу підсилити корисний ефект від підприємницької діяльності і виступають дієвим інструментом організації економіки, контролю економічної діяльності, підвищення конкурентоспроможності як окремих суб'єктів господарювання, так і регіонів, країн, макроінтеграційних

угруповань у цілому.

У науковій літературі питання розвитку і функціонування кластерів і дослідження виробничих відносин, які виникають у процесі поглиблення суспільного поділу праці на мікро-, мезо- і макрорівнях, знайшли відображення в роботах М. Войнаренко, В. Гейця, С. Соколенка, В. Федоренка й ін. [2; 4; 5].

Незважаючи на те, що термін «кластер» усе частіше використовується в економіці, у науковій літературі його однозначну і чітку дефініцію так і не вироблено. У зв'язку з цим дослідження вітчизняного і зарубіжного теоретичного досвіду регіонального соціально-економічного зростання і розвитку є нині дуже актуальним.

Американський економіст М. Портер визначає кластер як «...зосередження в географічному регіоні взаємозв'язаних підприємств і інституцій у межах окремої галузі промисловості» [1; 6]. Таке розуміння поєднання виробничо-комерційних функцій суб'єктів підприємництва в умовах інтернаціоналізації виступає ключем до визначення інтегрованої ролі підприємства, галузі і національної економіки, у формуванні міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва на макро- і мікрорівнях. Обґрунтований М. Портером кластерний підхід передбачає, що кожна галузь не може розглядатися окремо від інших, а повинна вивчатися системно як частина комплексу взаємозв'язаних секторів. Становлення базової галузі слугує поштовхом до розвитку постачальників і споживачів, а також сегментів послуг, утворюючи кластер економічної активності.

Більшість експертів визначають кластер як географічну концентрацію подібних, суміжних або додаткових підприємств з активними каналами для бізнес-трансакцій, комунікацій і діалогу, що поділяють спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки і послуги і мають спільні можливості або загрози [3; 7].

На нашу думку, кластер – це об'єднання на добровільній основі зацікавлених у спільній діяльності підприємств, компаній, приватних підприємств, науково-дослідницьких центрів, загальноосвітніх установ і організацій, що будують свою роботу за принципом партнерства і здатних проявляти себе як окремий суб'єкт господарювання. Для створення і функціонування кластера необхідна наявність [2]:

- інновацій, оскільки тільки нові, оригінальні, нестандартні ідеї і ноу-хау можуть зацікавити інвестора;
- інформації про потенційні можливості регіо-

ну, його пріоритети, інвестиційну привабливість і перспективи розвитку, без якої неможливе ефективне інвестування;

- зацікавленості, бо тільки економічна вигода від вкладеного капіталу є запорукою реалізації реальних інвестиційних проектів.

- інтеграції – об'єднання зусиль влади, бізнесу й інституцій.

Про важливість розвитку кластерів для європейської економіки йдеться в «Маніфесті кластеризації в країнах Європейського Союзу» (липень 2006 р.) та «Європейському кластерному меморандумі» (січень 2008 р.). Перевага і новизна кластерного підходу полягають у тому, що він додає високої значущості мікроекономічній складовій, територіальному і соціальному аспектам економічного розвитку, пропонує ефективні інструменти для стимулювання регіонального розвитку.

У роботах з кластерної проблематики [1; 6] М. Портером узагальнено такі основні групи вищезазначених характеристик:

1. Кластери сприяють підвищенню продуктивності підприємств у тій місцевості, де їх створено. Ці зміни відбуваються за рахунок таких чинників:

- кращий доступ до робочої сили і постачальників;
- доступ до спеціалізованої інформації;
- удосконалювання продуктів, які внаслідок цього стають привабливішими для споживачів;
- доступ до інституцій і суспільних товарів;
- підвищення авторитету керівників кластерних об'єднань за рахунок більш тісної співпраці з потенційними споживачами.

2. Кластери сприяють підвищенню темпів упровадження інновацій і визначають їхній напрямок, завдяки чому створюються умови для майбутнього економічного зростання. Досягнення цього ефекту забезпечують:

- краще бачення та розуміння законів ринку;
- здатність до швидкого реагування на зміни кон'юнктури ринку;
- нижчу ціну провадження інновацій.

Крім того, учасники кластера здійснюють інвестиції в спеціалізовані, але споріднені технології, інфраструктуру, людські ресурси, що сприяє масовому виникненню нових підприємств і фірм. У межах кластера усі виробництва надають один одному підтримку, таким чином, вигоду отримують усі його учасники.

В Україні першим регіоном, де почали застосовувати кластерну модель економічного розвитку як кооперацію й об'єднання зусиль підприємств,

державних структур і науковців заради відродження вітчизняного виробництва на Поділлі, стала Хмельниччина. Створений там будівельний кластер «Поділля. Перший» відіграє провідну роль у регіональному розвитку України і нині. Основними досягненнями кластера й головним і безперечним фактором перспектив розвитку Хмельниччини на базі кластерної моделі є:

- зростання обсягів будівництва і виробництва будівельних матеріалів;
- вирішення проблеми безробіття в регіоні;
- налагодження виробництва нових будівельних матеріалів через співпрацю з науковими організаціями, упровадження нових технологій і устаткування;
- досягнення конкурентоспроможної якості

продукції, що виготовляється;

- переорієнтація житлового будівництва регіону на нову архітектуру, форми, дизайн і сучасні будівельні матеріали.

Крім того, цим кластером розроблені програми житлового будівництва у Хмельницькій області і місті Хмельницькому на 2005–2015 рр., якими передбачається будівництво житла для середньо- та малозабезпечених верств населення, військовослужбовців і молодих сімей за рахунок упровадження нових технологій з використанням польського досвіду. При цьому собівартість одного квадратного метра збудованого у цьому місті житла є однією з найнижчих в Україні.

В інших регіонах нашої країни також створено низку кластерів (див. таблицю).

Найбільші кластерні об'єднання в Україні (станом на 01.01.2011)

№ п/п	Територіальне розміщення кластера	Спеціалізація кластерів
1	Закарпаття	Закарпатський автомобільний – виробництво автомобілів і комплектуючих до них
2	Черкаська обл.	«Силіконова долина по-українськи» – зелений туризм і ремесла
3	Прикарпаття	«Сузір'я» – художні промисли
4	Волинська обл.	Кластери аграрного, туристично-рекреаційного, освітнього, льонівирощувального, транспортного, деревообробного напрямів
5	Рівненська обл.	«Полісся Рокитнівщини» – деревообробка
6	Хмельницька обл.	Асоціація «Поділля. Перший», об'єднує швейні, будівельні, туристичні підприємства
7	Луганська обл.	«Луганськлегінвест» – включає в себе підприємства: легкої промисловості і торговельні
8	Запорізька обл.	Мелітопольський кластер – зелений туризм, бджільництво і сільськогосподарське машинобудування
9	Херсонська обл.	«Південні ворота України» – транспортно-туристичний напрям
10	Одеська обл.	Транспортно-логістичний, туристично-рекреаційний, рибного господарства, машинобудівний напрями
11	АР «Крим»	Асоціація стійкого розвитку Севастополя «Аура» – об'єднує кластери «Екоенерго», «Байдари-тур», «Водні ресурси», «Здоров'я»

Як показало дослідження, основною причиною повільного розвитку кластерів в Україні є відсутність ресурсної підтримки даного процесу на всіх рівнях і слабкий розвиток навичок партнерства в сучасній системі державного управління і в підприємницькому середовищі. Як показує світовий досвід, для того, щоб формування кластерних систем стало економічно ефективним, необхідно створити відповідну організаційну і фінансову підтримку. Серед країн ЄС великі державні кошти в кластеризацію (25 млн. дол. США) вкладались Данією протягом 1989–1990 рр. За період підготовки і реалізації проекту були визначені перспективні мережні структури, підготовлені фахівці, розроблені програми дій. Згідно з проектом видавалися гранти. У 1992 р.

в кластерах брали участь 40% усіх фірм країни, які забезпечували 60% експорту. Завдяки цьому за декілька років Данія стала одним із світових лідерів кластеризації економіки, в якій функціонують 29 провідних кластерів.

Слід зазначити, що за останні роки зусилля влади, ділових кіл, громадських організацій у напрямі формування нових виробничих структур – інноваційних кластерів спостерігається майже в усіх регіонах України. Так, Міністерство економічного розвитку і торгівлі в Україні запропонувало виділити чотири типи кластерів: виробничі (об'єднання авто-, судно- і авіабудівників); інноваційно-технологічні (географічно локалізовані компанії, зв'язані виробництвом інноваційної продукції); туристичні; транспортно-логістичні.

Для їхнього розвитку планується використовувати інфраструктуру промислових і технологічних парків, а також сприяти зниженню адміністративних бар'єрів. Адже лише завдяки сукупному і глибокому підходу до створення й підтримки кластера, можливо забезпечити ефективне його функціонування.

Як показало дослідження, в Україні поступово формуються об'єктивні умови для позитивних змін у сфері ініціювання створення та розвитку кластерів. Для сприяння розвитку кластерів необхідно:

- терміново розробити, затвердити й забезпечити реалізацію стратегії й програми підвищення конкурентоспроможності України і її регіонів на основі інноваційних кластерних структур;

- забезпечити в Україні законодавчу базу щодо формування сприятливих умов для розвитку підприємництва з особливим акцентом на співробітництво влади, бізнесу, науки, громадських організацій в інноваційних мережних структурах;

- забезпечити впровадження в Україні інноваційних освітніх програм для підготовки й перепідготовки фахівців у сфері інноваційного менеджменту.

Висновки

Оскільки створення кластерів сприяє розвитку спеціалізації праці; підвищенню конкурентоспроможності учасників кластера завдяки впровадженню нових технологій і зниженню

витрат підприємства; забезпеченню зайнятості в умовах формування великих підприємств, а також надає можливість активніше залучати до своєї діяльності покупців і продавців, досягати більшої рентабельності при виробництві кожного виробу за рахунок об'єднання зусиль партнерів, можна стверджувати, що використання актуальних моделей економічної діяльності і створення новітніх і сучасних об'єднань є ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варналій З. С., Волянська Г. М., Кампо В. М. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні: теорія і практика / – К. : Знання України, 2005. – С. 78.
2. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні // Економіст. – 2000. – № 1. – С. 24–28.
3. Посібник з кластерного розвитку. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://economy-mk.gov.ua/download/books/Cluster-HandbookUkr.pdf>. – С. 7.
4. Соколенко С. И. О кластеризации в странах ОЧЭС / С. И. Соколенко // Деловой вестник. – 2007. – № 12 (163). – С. 21.
5. Соколенко С. И. Інноваційні кластери – механізм підвищення конкурентоспроможності регіону. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://ucluster.org/sokolenko/2008/07/innovacijny-klastery-mexanyzmpidvyshhennya-konkurentospromozhnosti-regionu>
6. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : ИД «Вильямс», 2005. – 608 с.
7. Точилін В. О., Загорська Т. П., Лір В. Е. та ін. Формування галузевих ринків України: перехідний період / НАН України; Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 2004. – 332 с.

УДК 658.589 + 088.8 (477.8)

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ПАТЕНТНО-ЛІЦЕНЗІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, що базується на економіці знань, не можна здійснити лише на основі використання природних ресурсів. Головним чинником економічного зростання при цьому є розвиток і ефективне використання науково-технічного потенціалу країни, результатами

якого є наукові розробки і впроваджені новітні технології. Особливо цінними для забезпечення інноваційного розвитку економіки вважаються розробки, які охороняються як об'єкти інтелектуальної власності. З іншого боку, конкурентоспроможність національної економіки значною мірою залежить від рівня інноваційного розвитку

**А. І. Мокій, докт. екон. наук,
Ю. В. Полякова, канд. екон. наук,
І. Г. Бабець, канд. екон. наук**